

ทางใคร

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหารธรรม วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๘

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : ข้อ ๓๑๑๗. เรื่อง “อานิสงส์ของการทำบุญ

กราบนมัสการหลวงพ่อกับ การทำสังฆทานได้บุญมากกว่าการทำทานที่ระบุพระรูปใดรูปหนึ่ง แต่หากทำบุญคือความสุขใจ ทำไมเราทำบุญกับพระอริยเจ้าที่เราเลื่อมใสศรัทธาจึงมีความรู้สึกดีใจปีติมากกว่าการทำสังฆทานกับพระโดยทั่วไปที่เราไม่ได้ศรัทธาเจ้าคะ

ตอบ : นี่คำถามเนาะ คำถามอย่างนี้ความจริงมันไม่ต้องถาม ที่นี้เขาตอบเรื่องภาวนา ใจ! เวรกรรม

ฉะนั้นการทำบุญทำกุศล เขาว่าทำสังฆทานแล้วได้บุญ ใจนี้เขาก็ถามว่าเขาทำกับอาจารย์ที่เขาเลื่อมใส ทำไมเขารู้สึกปีติมากกว่า

ใจนี้มันก็คือศรัทธา คือหัวใจของเรามันเปิด มันชอบใคร มันรักใคร ทำแล้วมันก็มีความสุข

สังฆทานๆ เขาพูดถึงเวลาหมายถึงว่า เวลาคนที่เขาไปถามพระพุทธรูปเจ้าว่าทำบุญกุศลควรทำที่ไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกควรทำที่เธอพอใจ แต่เวลาถ้าบุญกุศลละท่านก็วัดกันตรงนี้ไง

๑. องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสูงสุด

๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า

๓. พระอัครสาวกเบื้องซ้ายเบื้องขวา แล้วก็พระอรหันต์ ถัดรองลงมาก็พระอนาคามี พระสกิทาคามี พระโสดาบัน

แล้วถ้าเราเข้าใจพวกนี้ไม่ได้ว่าเป็นอริยสงฆ์ เราอยากจะทำบุญแล้วใจเราไม่ลง ให้ทำสังฆทาน สังฆทานเป็นสาธารณะ สังฆทานถึงพระสงฆ์ สังฆมณฑล พระสงฆ์หมายถึงสงฆ์ เราทำถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่เจาะจงองค์ใดองค์หนึ่ง นี่พูดถึงว่ามันเป็นโดยข้อเท็จจริง

ที่นี้ข้อเท็จจริงส่วนข้อเท็จจริง แต่ความชอบของเรา ความพอใจของเรา

เขายกบอกว่า ถ้าทำสังฆทานได้บุญ ไม่ให้ทำรูปใดรูปหนึ่ง แต่ทำไมเราไปทำกับอาจารย์ของเราแล้วเรารู้สึกปีติสุขดีใจ

อ้าว! ก็อาจารย์ของตบใจ ก็มันชอบของมันโดยส่วนตัวใจ แต่ถ้าเป็นพระอริยเจ้า เราทำได้ อย่างไรก็ตามแต่ถ้าเราเลื่อมใสของเรา เราทำของเรา สิ่งนี้เป็นบุญเป็นกุศล

ฉะนั้น สิ่งทีบอกให้ทำสังฆทานจะได้บุญมากกว่า เพราะเราไปทำสังฆทานแล้วเราก็ต้องมีความสุขปลื้มใจมากกว่า

เกือบตายกว่าจะจงใจได้ กว่าที่จะเข้าไปได้เหงื่อโชกเลย ทำออกมา โอ้โฮ! โชเชอออกมาเลย ไหน บุญอยู่ไหน

อ้าว! ก็ไปแข่งขันกับเขา มันเป็นกิจกรรม มันเป็นเรื่องพิธีกรรม พิธีกรรมเป็นพิธีกรรม เป็นส่วนหนึ่ง แต่ถ้าจิตใจเราเป็นธรรมแล้วนะ เราทำที่ไหนก็ได้ เราทำอย่างไรก็ได้ เราไม่ไปเบียดเสียดแย่งชิงกับใคร

การเบียดเสียดแย่งชิงกับใครนั้นเพราะว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นเรื่องทางโลก ถ้าเป็นทางธรรมๆ จบ

นี่พูดถึงว่าถ้าเป็นชาวพุทธ พอเป็นชาวพุทธนะ แล้วเข้าไปในพระพุทธศาสนา เรื่องอย่างนี้มันจะเบาบางลงไป มันไม่เกี่ยวกับเรา แต่ถ้าเรายังไม่พัฒนา มันก็ติดเรื่องอย่างนี้ จบ

ถาม : ข้อ ๓๑๑๘. เรื่อง “เพื่อไม่ประมาทในการทำบุญ”

หลวงพ่ : เพราะตอนนี้มันคงมีเรื่องมาก

ถาม : กราบนมัสการหลวงพ่อก่อนอื่นขอขอบพระคุณที่หลวงพ่อบทตอบคำถามผมครับ เนื่องจากตอนนี้มีเรื่องราวที่ไม่ดีเกี่ยวกับการบริจาคบ่อยมาก และจากที่หลวงพ่อกล่าวไว้หลายวาระ ทำให้ผมคิดว่า อย่างนั้นเราก็ไม่จำเป็นที่จะต้องบริจาคต่อไป เพราะการทำสมาธิมันเป็นบุญมากกว่าเยอะเลย

แต่ก็พาลคิดไปว่า การปฏิบัติเราเข้มแข็งพอที่จะสร้างบุญจากตรงนั้นได้หรือยัง หรือการคิดแบบนี้เป็นการเห็นแก่ตัว จะไปขัดขวางการทำสมาธิหรือเปล่า หรือหากจะมุ่งมั่นในการปฏิบัติอย่างเดียว ภูษาคติต่อไปสติปัญญาเราอาจจะเข้มแข็ง แต่เราอาจขาดโภคทรัพย์หรือเปล่า

ขอความกรุณาหลวงพ่อบอกช่วยเมตตาชี้แนะด้วยครับ ถ้าหากคำถามนี้ไม่เหมาะสมอย่างไร หลวงพ่อก็จะไม่ตอบก็ได้ แล้วแต่หลวงพ่อดัดสินใจ

ตอบ : เห็นไหม นี่คำถาม มันโง่เลกันไปหมดเลย จะภาวนาๆ เรื่องการภาวนา ถ้าเข้าถึงการภาวนาได้นี้อยอดเยียมมาก เพราะอะไร

เพราะการภาวนาเริ่มต้นนะ อย่างสังคมเรา “ถ้าไม่มีครูไม่มีอาจารย์เดี่ยวบ้านะ ถ้าจะทำแล้วมันต้องมีคนคุมครองดูแลนะ” มันก็เลยเป็นอาชีพอาชีพหนึ่ง การสอนการปฏิบัติ เป็นการสอนสมาธิ ตั้งสำนักปฏิบัติกัน แล้วสอนจริงหรือไม่จริงก็ไม่รู้ แล้วสอนกันไป สอนออกนอกกลุ่มนอกทางไปหมดนะ

นี่ก็เหมือนกัน แต่เรามีครูมีอาจารย์ของเรา เราจะปฏิบัติของเรา แต่เราก็ทำบุญของเรา เพื่อเป็นทาน ศีล ภาวนา เราทำได้ เราทำที่ไหนเราก็ทำได้ ถ้าเราทำแล้วมันจบสิ้นกันแค่นั้น

แต่ถ้าเราคิดว่าชาติหน้าจะไม่มีโภคทรัพย์

เราบิณฑบาตเยอะแยะ บิณฑบาตออกไปตามชนบท เขาอยากทำบุญกุศลเพื่อภพชาติหน้าเขาจะได้ร่มเย็นเป็นสุข จะได้มีทรัพย์สิ้นเงินทอง ชาตินี้ทุกข์จนนัก

แล้วเวลาคนก็มีความรู้สึกนึกคิดแบบนี้ สังคมไทยคิดกันแบบนี้ ถ้าคิดแบบนี้ปั๊บ ทางวิชาการเขาบอกว่า นี่เป็นการเขียนสื่อให้วอกแวก เป็นการกรรโชกทรัพย์ เป็นการหลอกลวงเขา ปลิ้นปล้อนเขา

ถ้าคิดทางวิชาการทำวิจัย เขาก็วิจัยไปอีกเรื่องหนึ่ง ให้ความสำคัญของสังคมมันก็ไปอีกเรื่องหนึ่ง แล้วความจริงละ

ความจริงๆ สังคมไทยได้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา เห็นไหม ทาน ศีล ภาวนา มีบริษัท ๔

อุบาสก อุบาสิกา มีหน้าที่การงานของเขา เวลาเขาทำหน้าที่การงานของเขา เขาอยากมีบุญกุศล เขาก็เสียสละเพื่อภิกษุ ภิกษุณี ได้มีโอกาสได้ปฏิบัติได้เต็มที่ของเขา ภิกษุ ภิกษุณี ทำอาหารให้ลูกด้วยตัวเองก็ไม่ได้ จะทำงานเลี้ยงชีพไม่ได้ เพราะการบวชเป็นพระต้องใช้ชีวิตแตกต่างจากคฤหัสถ์

พระ การใช้ชีวิตของพระไม่ใช่ใช้ชีวิตแบบโลก พระธรรมๆ คือพระธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่พระทำไปขายกาแฟ ไปทำไรไถนา ไปแข่งกับโลกเขา นี่แข็งเอาเปรียบเขาเกินไป

ฉะนั้น เวลาอุบาสก อุบาสิกาเขาจะทำบุญกุศลของเขา ถ้าพระที่มีคุณงามความดีของเขา เพราะเขาไม่มีอาชีพ เขาไม่ทำไรไถนา เขาเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา นี่เป็นอีกระดับหนึ่งนะ

ระดับของสังคมก็แค่ทำบุญกุศล ระดับของพระพุทธศาสนา ภาวนา ไก่ ทาน ศีล ภาวนา ฝ่ายภิกษุ ภิกษุณีเป็นนักรบ รอบกับกิเลสต้นหาความทะยานอยาก

ในสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปบิณฑบาต ไปบ้านพราหมณ์ พุทธกิจ ๕ เข้าถึงญาณ เขามีอำนาจวาสนา ก็บิณฑบาตผ่านบ้านพราหมณ์ ไปยืนหน้าบ้านพราหมณ์ออกมาเทศน์เลย “ภิกษุ ภิกษุก็ทำไรไถนากินเองสิ มาเบียดเบียนชาวบ้านเขา ชาวบ้านเขาต้องทำไรไถนา เขาต้องมีอาหาร มีปัจจัยเครื่องอาศัย ภิกษุเอาเปรียบ ไม่ทำไรไถนา มาขอเขากิน”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “พราหมณ์ เราไถ่ยิ่งกว่าพราหมณ์หลายเท่า พราหมณ์ไถ่แค่ nato ปีๆ เราไถ่ตลอดชีวิต เราใช้สติปัญญาเป็นผาล ไถลงไปกิเลสในใจของตัว ใช้สติเป็นเชือก ทั้งไถคราด ไถหว่าน ไถด้วยสติด้วยปัญญา”

เทศน์ว่าการ พราหมณ์อ้าปากค้างเลย รีบวิ่งกลับไปในบ้านไปเตรียมอาหารจะมาให้ บาดรพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบอกว่า “พราหมณ์ เราจับไม่ได้ เพราะพระภิกษุจาร เลี้ยงชีพ ด้วยการบิณฑบาต ไม่กล่าววาทา” นี่เพราะว่าจะทรมานเอาพราหมณ์ไง ถึงเทศน์นี้ “ถ้าเทศน์ มันเป็นฉันทะ เราจับไม่ได้”

“ถ้าจับไม่ได้ทำอย่างไรละ อยากจะถวายพระพุทธเจ้า”

“เทลงคลองไป”

พอไปเทนะ ใ้โฮ! ควันขึ้น อยู่ในธรรมบท

นี่ไง ภิกษุทำให้อาหารสุกเองไม่ได้ ภิกษุจะทำธุรกิจการค้าเหมือนโลกเขาไม่ได้ ภิกษุมีสติ มีปัญญา มีมรรค ๘ ภาวนามยปัญญา ใช้สติปัญญามากกว่าการทำไร่ไถนา การทำธุรกิจการค้า การทำสิ่งใดต่างๆ ทั้งสิ้น ใ้มนั่นมันวิชาชีพ เป็นระบบเศรษฐกิจ หากำไรขาดทุน

ใ้มนี่หากิเลสนะ นี่พูดถึงใ้มนี่ให้ละเอียดยขึ้นไป

ฉะนั้นบอก ถ้ามีโภคทรัพย์ สังคมไทยๆ เราบิณฑบาต เราได้ยินอย่างนี้เยอะเยอะไปมาก ผู้เฒ่าผู้แก่พูดอย่างนี้ “ขวนขวายทำบุญกุศลเพื่อภพชาติหน้าจะได้มีความสุขความสบาย”

นี่ก็เหมือนกัน คำถามใ้ ถ้าเรามัวแต่ภาวนาอย่างเดียว แล้วถ้าไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ใ้ ถ้าเราเกิดภพชาติหน้า เราไม่ขาดโภคทรัพย์หรือ

ขาดโภคทรัพย์ แต่ถ้ามีสติมีปัญญา ความสุขไม่ใช่เกิดจากโภคทรัพย์อย่างเดียว ความสุขเกิดจากจิตสงบ ความสุขเกิดจากสติปัญญา คนมีสติปัญญาขึ้นมาทำไมมันแสวงหา โภคทรัพย์ไม่ได้

โภคทรัพย์ภายนอก เขาแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ

โภคทรัพย์ภายใน อริยทรัพย์ ทรัพย์ที่ทำให้คนวิเศษ เป็นอริยบุคคล เป็นคนที่ยิ่งใหญ่ มหัศจรรย์ในปัจจุบัน สันติปฏิรูป ไม่ไปอวดใคร พระพุทธศาสนาไม่มีโชว์ออฟที่ไหนนะ พระพุทธศาสนาโชว์ออฟกิเลสในใจของตัวเอง กตมันลง ทำให้มันสงบระงับ แล้วฝึกหัดใช้ ภาวนามยปัญญาเพื่อย่ำหวั่นใ้ นั่นถึงจะเป็นประโยชน์

“ทำบุญกุศล ถ้าไม่บริจาคแล้วมันจะเห็นแก่ตัว เอาแต่นั่งภาวนา”

บุญกิริยาวัตถุ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม เรายกตัวของเราถวายพระพุทธเจ้า การภาวนานะทำทานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด การนั่งสมาธิ การนอน นอนในที่นอนอันนุ่มนวลอย่างนี้ แล้วต้องมานั่งทรมานอย่างนี้

บุญ บุญกิริยาวัตถุ กิริยาของเราที่จะนอน กิริยาของเราที่จะสะดวกสบาย เราอุทิศถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาถวายด้วยกิริยา แล้วถ้าเกิดสติ สมาธิ ปัญญา ปัจจัตตัง สันติภูมิจิโกของเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทาง เราต่างหากเป็นผู้ชวนชวายเป็นปฏิบัติ ถ้ามันเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ปัจจัตตัง สันติภูมิจิโก มหัศจรรย์ตรงนี้ไปตื่นตื่นกับอะไร

มีสติมีปัญหา ทำบุญกุศลเราก็ทำ ถ้าถึงเวลาสมควร สมควร เราควรทำ เพราะมันเป็นบุญกุศลของเรา เราก็ทำ แต่ไม่ใช่ต้องมาคิดว่าต้องอย่างนั้น ต้องอย่างนี้ มันขีดเส้นกับตัวเองมากเกินไป

แต่ถ้าเราทำ เราทำทั้งนั้นนะ ถึงโอกาสเรามีครูบาอาจารย์ เราไปวัดไปวา ทำไมเราไม่ทำ เราก็ทำของเรา เราฉลาด เรามีสติปัญญา แต่ถ้าต้องชวนชวายเป็นทำบุญกุศลโดยทั้งการภาวนาของเรา ใครโง่ ใครฉลาด

ถ้าเราฉลาด เราเอาความจริงอันนี้ ถ้าความจริงอันนี้เกิดขึ้นมา จะเป็นบุญกุศลของเรา จบ

ถาม : ข้อ ๓๑๑๙. เรื่อง “ตั้งขึ้นพิจารณาไม่ได้”

ขอโอกาสครูบาอาจารย์ กระผมต่อเนื่องจากเลขคำถามที่ ๓๑๑๕. หัวข้อ “เกล้ากระผมควรดำเนินจิตอย่างไรต่อไป”

ก่อนอื่นต้องขอบคุณครูบาอาจารย์ผู้ชี้แนะยอมเป็นขุมทรัพย์ เราคงตายด้วยความโง่ของตนอย่างแน่นอนหากความรู้จริงในธรรมไม่เกิดขึ้น

กระผมปฏิบัติมาสองปีกว่า หวังความพ้นทุกข์ ชุติงคขึ้นเหนือ เข้าป่าไปภาวนา เกิดเหตุขัดข้องอย่างไร ชุติงคจึงอีสานเพื่อนำเรื่องราวถามครูบาอาจารย์ เล่าผลการปฏิบัติเพื่อแก้ไขจิตใจของตน เวลามันติดข้องในหัวใจ ถูกบ้าง ผิดบ้าง น้อมมาปรับปรุงแก้ไขใจตน

คำที่ครูบาอาจารย์บอกคือ “ภาวนาพุทโธได้ ภาวนาพุทโธได้ พุทโธๆ ได้”

ตอบ : นี่เวลาขึ้นไปหาครูบาอาจารย์ทางภาคอีสานไง

“ผมก็ทุลักทุเลของผมไปเรื่อย”

เขียนมามากมายมหาศาล แต่เราไม่อ่าน เราอ่านแล้วในคำถาม แต่ไม่อ่านลงในเว็บไซต์ มันยืดยาวเกินไป

ฉะนั้น เวลาคำถามๆ คำถามมาอย่างนี้ เขาบอก “จนวันหนึ่งจิตเป็นอัตโนมัติ ก้องในจิตอย่างนั้นเลย พุทโธจิตใจมันคับในหู จนมันปล่อยวางหมด บางวันกวาดตาด จิตวูบลงไปรู้สึกดับหมด ต้องค่อยๆ นั่งลงเพื่อให้มันวูบด้วยลม จิตมันดังลงต่ำหาก”

นี่คำพูดเวลาเขาพุทโธๆ มันจะเกิดอาการแบบนี้ เกิดอาการแบบนี้มันเกิดมาร้อยแปดพันเก้า เวลาเกิดสิ่งต่างๆ นี่การฝึกหัดประพฤติดุปฏิบัติไง ฉะนั้น มันอยู่ที่วาสนาบารมีของคน

เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านสอนว่าให้มีข้อวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรปฏิบัติเพื่อเครื่องอยู่ของใจ

ไฉนเหมือนกัน เราฝึกหัดมาสองปี เวลาจิตมันก้อง จิตมันต่างๆ อะไรขึ้นมา มันเป็นเรื่องโลกๆ จะเข้าถึงคำถามแล้ว คำถามทั้งหมดถามมา เขียนมา มันเป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้น คำว่า “โลกๆ” เราเกิดมาจากพ่อจากแม่ การเกิดเป็นมนุษย์เป็นโลก เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นข้อเท็จจริง

ที่นี้การฝึกหัดๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เกิดกับโลกนี้ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ไปเที่ยวสวนเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย เป็นโลกใหม่ ก็เห็นๆ นี่

เวลาที่มันผั่งตรงข้ามไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เวลาอัสวักขยญาณทำลายอวิชชาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เป็นธรรม โลกไม่รู้เรื่องด้วยเลย

นี่เหมือนกัน เวลาว่างธรรมและวินัยนี้ไว้ ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา นี่เป็นกิริยา เป็นเรื่องโลก เรื่องโลกเพื่ออะไร เพราะเราเกิดกับโลก ไม่พูดเป็นวิทยาศาสตร์ พูดเป็นโลก เราก็เข้าใจไม่ได้

ฉะนั้น เวลาศึกษา ๙ ประโยค เรื่องปริยัติมันเป็นข้อเท็จจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมวินัย เป็นพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกมันเป็นกิริยา เป็นวิธีการ

แต่เวลาหลวงปู่มันเวลาท่านประพฤติปฏิบัติ เวลาท่านบอกหลวงตาใจ เวลาปฏิบัติถึงที่สุดแล้ว ปริยัติกับปฏิบัติเป็นอันเดียวกัน

อันเดียวกัน หมายความว่า สิ่งที่ธรรมและวินัยเป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดูพระไตรปิฎก เวลาปัจจุตัง สันติภูมิจึง เวลาในหัวใจของเรา ปริยัติกับปฏิบัติเป็นอันเดียวกัน

แต่ผู้ถาม ในใจเรามันยังเป็นโลก เวลาปฏิบัติขึ้นมา สิ่งที่เราเห็นที่มันสักแต่ว่าปรากฏ มันไม่มีทุกข์เลย โลกๆ ทั้งนั้นนะ มันเกี่ยวกับโลกเพราะอะไร

วิธีการปฏิบัติทั้งหมด ผลของการประพฤติปฏิบัติ ผลของมันคือสมาธิ

นี่ไง เวลาเป็นสมาธิ เห็นไหม เวลาเราพูดถึงปาราชิก ๔ ใจ อวดอุตตริมนุสสธรรม ตั้งแต่วรรณสมาบัติ คือสมาธิ ถ้ามันถูกต้องชอบธรรม ปาราชิก ๔ ไปเปิดดู อวดอุตตริมนุสสธรรม ธรรมเหนือมนุษย์ คือสมาธิ ตั้งแต่วรรณสมาบัติ แล้วก็เริ่มตั้งแต่บุคคล ๔ คู่ ถ้าเป็นจริง มีอยู่จริง รู้จริง มันจะเข้าสู่ธรรม

ถ้ามันไม่มีอยู่จริง มันเป็นเรื่องโลกๆ เรื่องโลกๆ ก็เรื่องภาคทฤษฎี ภาคทฤษฎีมันก็เข้าสู่พระไตรปิฎก จบ ๙ ประโยค เรียนจบพระไตรปิฎก รู้ทางวิชาการในพระพุทธศาสนาเรื่องธรรม แต่แก้ทุกข์ตัวเองไม่ได้เพราะปฏิบัติยังไม่เป็น

แต่ถ้าทางวิชาการพูดธรรมะ จงฟังข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะแสดงธรรมะของพระพุทธเจ้า แต่ไม่ใช่ของตัว แต่เวลาจะปฏิบัติของตัวนี่ไง เวลาจะปฏิบัติของตัวมันเป็นเรื่องโลก แล้วมันจะอย่างไร

ปฏิบัติอยู่สองปี จิตมันวูบลงเลย วูบลงจนสักแต่ว่าปรากฏ ไม่รับรู้อะไรเลย แล้วก็ทดสอบด้วยนะ ผมลองให้มันเสื่อม ลองอยู่เป็นปกติว่ามันจะเป็นอย่างไร

มันก็เป็นเรื่องธรรมดา ก็เอ็งลองไป

เยอะเยอะไปนะ มีนักปฏิบัติมากมายประกาศตัวว่าเป็นพระอนาคามี คือละความโกรธได้ ละความโกรธได้ เมื่อก่อนเป็นคนโกรธมาก เป็นคนฉุนเฉียวมาก เดียวนี้จะได้หมดเลย

มีพวกนี้เขาไปหาหลวงปู่หลุย เขาบอกว่าเขาละความโลภ ความโกรธได้หมดเลย

หลวงปู่หลุยบอกว่า ภูซอกอดเมี่ยงหน้อยได้ไหม เมี่ยงภูซอกอดที

มันไม่ถึงจิตใจดำใจ มันเป็นมายา มายาว่าเราจะละความโกรธ แล้วเราก็บอกเราไม่โกรธ ใครจะเอาไฟจี้ก็ไม่โกรธ ใครจะทำอย่างไรก็ไม่โกรธ แต่ถ้ากอดเมี่ยง กอดเมี่ยงต่อหน้านะ มันโกรธเลยนะ

มันไม่ตรงกับกิเลสใจ

นี่ก็เหมือนกัน ละหมดแล้ว ปล่อยหมดแล้ว สักแต่ว่า ว่างหมดเลย แล้วผมก็ทดสอบอยู่ตั้งหลายวันเลยนะว่ามันไม่เห็นมีอะไรเลย

มันไม่มีสิ เพราะเอ็งตั้งใจว่าจะไม่ให้มันมีใจ

โอ้! กิเลสมันร้ายนัก นี่ปฏิบัติแบบโลกๆ ปฏิบัตินี่คือโลกทั้งนั้นนะ แล้วจะบอกว่าปฏิบัติอย่างนี้ผิดไหม ไม่ผิดหรอก การปฏิบัติเริ่มต้นก็ต้องเริ่มต้นแบบนี้ เริ่มต้นจากตัวตนของเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการเพื่อให้เขามีศรัทธาก่อน เวลาไปเทศนาว่าการไปโปรดสัตว์นะ เริ่มต้นจากคนไม่เข้าใจอะไรเลย “อนุพุทฺธิกา” ในพระไตรปิฎกคำนี้จะมีเป็นพื้นฐาน

เริ่มต้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปุณฺณ คนทุกข์คนจน คนทุกข์คนยาก เทศนาว่าการให้เขาฝึกหัด ให้เชื่อในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วให้ทำบุญทำกุศล เสียสละทาน พอ

จิตใจเป็นทาน จิตใจก็เริ่มมีสติปัญญาขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงจะแสดง อริยสัจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้าแสดงอริยสัจนะ ถ้ามาเทศนาโปรดเรานะ เราเป็น ชาวนา บอกว่าทุกข์ควรกำหนด

โอ้โฮ! เราไถนาทุกข์เกือบตาย ไถนานี้เหนื่อยน่าดูเลยนะ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลก็ทุกข์ ใจ กว่าฝนจะตก จะไปไถนาที่ทุกข์มากเลยนะ

ทุกข์ควรกำหนด เราก็ทุกข์ตอนไถนานั่นนะ แต่ไม่รู้ว่าเป็นไถนามันเป็นแค่วิชาชีพ อาชีพที่ตัว ทำ แต่ทุกข์จริงๆ มันทุกข์อยู่ที่ ทุกข์คือชาติปี ทุกข์ชาติการเกิดเป็นทุกข์อย่างยิ่ง ทุกข์เพราะมี ตัวตนของเรา แต่ตัวตนของเราไม่รู้ เราไปรู้ว่าพฤติกรรมที่เราทำเป็นทุกข์

นี่ก็เหมือนกัน เวลาฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเข้าใจหมดเลย

มันก็เป็นอย่างนี้แหละ มันเป็นอย่างนี้ไง ถ้ามีครูบาอาจารย์ ถ้าปฏิบัติเป็นเรื่องโลกๆ มันก็เป็นเรื่องโลก แล้วปฏิบัติมันก็เป็นโลกทั้งนั้น

แล้วในปัจจุบันนี้ ตั้งแต่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรา ศาสนาจะเจริญอีก หนหนึ่ง เจริญจากหัวใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประชุมสงฆ์ ไ้ ว่าจะฝึกหัดปฏิบัติธรรมทายาท ถ้าฝึกหัด ปฏิบัติธรรมทายาทต้องมีข้อวัตรปฏิบัติไว้ ข้อวัตรปฏิบัติเพื่อหัวใจมันจะได้อยู่ที่นี้ เพราะอะไร

เพราะท่านสององค์วิงหาหัวใจของตน กว่าจะทำสมาธิได้ หลวงปู่เสาร์พาหลวงปู่มั่นเข้า ป่าเข้าเขาไป มันเตลิดเปิดเปิงนะ กว่าจะทำสมาธิสงบเป็นไง ถ้าทำความสงบเป็นแล้วมันถูกหรือ มันผิด

ถ้ามันผิดมันเป็นมิจาใจ สงบแล้วอย่างที่ว่านี้ มันวูบลงหมดเลย แล้วมันเข้าใจหมดเลย แล้วมันปล่อยหมดเลย

คำพูดมันฟ้องหมดว่ามันไม่มีเหตุไม่มีผล

มันไม่มีเหตุ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน สมถกรรมฐานในอะไร ปัญญาอบรมสมาธิ ในธรรมชาติทั้งหมดเห็นว่ามันเป็นอนิจจัง ปล่อยวางมันเข้ามา เห็นไหม ถ้าเป็นสมถกรรมฐาน ถ้าเป็นพุทโธๆ พุทโธจนมันปล่อยพุทโธ มันเป็นตัวของมันเอง นี่สมถกรรมฐาน

สมถกรรมฐานยกขึ้นสู่วิปัสสนาอย่างไร นี่จะเข้าสู่ธรรม นี่คือประเพณีปฏิบัติในแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ในพระพุทธานุสสติ ในการอบรมบ่มเพาะของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น

กว่าจะทำหัวใจของตนให้เป็นตัวตน ให้เป็นสัมมาสมาธิที่ถูกต้องชอบธรรม

อย่างที่คำถามที่พูดมานี้ ผลของมันคือความสงบเท่านั้น แต่ผลความสงบแล้วเราขยับตัวเราเองหรือการพัฒนาตัวเองทำไม่ถูกต้อง พอทำไม่ถูกต้องมันก็เป็นความเห็นของตน เป็นประสบการณ์ของตน

แล้วบอกว่าขึ้นไปภาคอีสานสองปี ไปหาครูบาอาจารย์ “พุทโธเด้อ พุทโธเด้อ”

ถ้าบอกเรา เราก็บอกพุทโธ แต่พุทโธแล้วต้องให้สังเกตด้วยว่านี่คืออะไร สติถ้ามันเท่าทันมันปกป้องอารมณ์ความรู้สึกได้

คำบริกรรม จิตต้องมีนวัตร จิตต้องมีการกระทำ

ปัญญาอบรมสมาธิก็ใช้สังขารกับสัญญา สัญญาคือความจำได้หมายรู้ สังขารคือความคิด ความปรุง ความแต่ง ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ จิตมันก็มีการกระทำของมัน แล้วถ้ามันเท่าทันมันก็ปล่อย ปล่อยมันก็หยุด ปัญญาอบรมสมาธิ

พุทโธๆ จิตมันกำหนดพุทโธ จิตมันมีการกระทำ พอมีการกระทำ พุทโธๆ จนพุทโธกับความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มันไปด้วยกัน มันไปด้วยกันมันก็ราบรื่น

แต่เดิมพุทโธเครียดเกือบตาย เพราะพุทโธกับจิตมันคนละอัน พุทโธนี่พุทธานุสติ จิต จิตมีกิเลสต้นหาความทะยานอยาก กิเลสไม่ต้องการให้ใครยิ่งใหญ่ กิเลสมันจะพลิกเพลงของมันอยู่ตลอดเวลา กิเลสมันจะล้มล้างทุกอย่างที่จะเข้ามาถึงตัวมันได้ นี่พุทโธมันถึงได้เครียด พุทโธมันถึงต่อต้าน พุทโธมันถึงมีการผลักดันกันนะ แต่เราก็ฝึกหัดปฏิบัติ เห็นไหม

ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ

พระอัสสชิสอนพระสารีบุตร ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ มันต้องมีเหตุของมัน มีเหตุมีผล มีการกระทำ มีการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรม ผลของมันถึงจะเป็นสัมมาทิฐิความถูกต้องชอบธรรม

พุทโธจนพุทโธที่มันสงบแล้ว ถ้ามันสงบแล้วมีสติควบคุมมันหรือไม่

สัมมาสมาธิมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์แบบ แล้วเป็นสัมมาสมาธิที่มีสติชอบธรรม ถ้าชอบธรรม มันทรงตัวได้ มันมีกำลัง มันจะโน้มไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม

ถ้าน้อมไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม

เห็น เห็นอะไร

เห็นกิเลสครับ เห็นหมด รู้

ถ้าเห็นกาย ไม่รู้จักกิเลส นั่นเป็นการเห็นทางโลก ถ้าเห็นกาย เห็นไหม ดูวัดสิ วัดกรรมฐานจะมีโครงกระดูกแขวนไว้ จะมีภาพอสุภะ...พิธีกรรม เรื่องโลกๆ เพราะอะไร เพราะในพระไตรปิฎก ธรรมและวินัย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องกรรมฐานไป

วัดทั่วไปในประเทศไทย ในโลกนี้ ถ้าฝ่ายปฏิบัติในโบสถ์จะเขียนรูปซากศพ แล้วพระไปยื่นพิจารณา นี่ไง นี่เป็นกิริยา เป็นพิธีกรรม คำสั่งสอน เริ่มต้นปฏิบัติก็ปฏิบัติจากพิธีนี้แหละ แล้วพอปฏิบัติพิธีแล้ว พอศาสนามันมั่นคงขึ้นมา

เมื่อก่อนปฏิบัติไม่ได้ เดี่ยวบ้า เดี่ยวร้อยแปดพันเก้า พอหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านยืนยันว่าธรรมะมีจริง ผู้ปฏิบัติจริงรู้จริง โอ้โฮ! ตามแบบหลวงปู่มั่น ลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ถ้าผู้หญิงก็ แหม! แม่ชีแก้ว แต่เขาทำจริงนะ

ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมํขุคฺคฺมุตฺตมํ

พิธีกรรมมันเป็นแค่พิธี แต่พิธีมันจะต้องมีเหตุมีผล มีสัจจะมีความจริง พอมีเหตุมีผล ขึ้นมาจะมีสติ สมาธิคือจิตที่เป็นเอกเทศ ไม่พาดพิงอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น

แต่เนื่อบอกว่า “พอจิตมันวูบ มันลึกแต่ว่า”

สักแต่ว่าคืออะไรละ มาแล้ว สักแต่ว่ามันมีเหตุแล้ว มีสมุทัยเจือปนแล้ว

“มันสักแต่ว่า มันว่างหมดเลย แล้วมันไม่เสื่อม ดูมาหลายวันแล้วมันไม่เห็นเสื่อมเลย”

มันไม่เสื่อมหรอก เพราะเอ็งยังดูมันอยู่ ถ้าเอ็งลองไม่สนใจไม่กี่วันเดี๋ยวก็เสื่อม เสื่อมก็คือเสื่อม

บอกว่า “มันไม่เสื่อม”

เป็นไปไม่ได้ เพราะมันไม่มีเหตุไม่มีผล

สมณะคืออะไร วิปัสสนา มันคืออะไร รู้ รู้อะไร เห็น เห็นอะไร เห็นแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนาอย่างไร วิปัสสนา ปัญญา มันหมุนไปอย่างไร นี่ข้อเท็จจริงในการปฏิบัตินะ

แต่ถ้าพูดไปแล้วจะบอกว่า ผมไม่มีอะไรถูกเลยหรือ

มันก็ถูก ถูกที่พิธีปฏิบัตินี้ไง เพราะในโบสถ์เขาเขียน พระยีนพิจารณาอสุภะอยู่เต็มไปหมด นั่นมันก็เป็นแผนที่ เป็นบอกถึงว่า พระพุทธศาสนาจะเข้าไปถึงกิเลส จะเข้าไปถึงใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้อย่างนี้ มันเป็นโลกๆ โลเกียะ แล้วเราก็ตำแบบนั้นนะ เอาภาพนั้นนะ แล้วเราก็ตำเหมือนภาพนั้น แล้วใจมันเป็นอย่างไรละ มันยังไม่เกิดเป็นธรรมใจ

เวลาเกิดเป็นธรรมนะ เวลาคนเรามันทุกข์มันยาก มันอยากจะสงบระงับ เขาไปเที่ยวป่าช้า ในพระไตรปิฎกยังบอกว่า ก่อนจะไปเที่ยวป่าช้าต้องแจ้งกำนันผู้ใหญ่บ้านไว้ก่อน เพราะว่าถ้าเราไปโดยพลการ เกิดมีคดีอาชญากรรมขึ้นมา เขาจะมาจับว่าพระเป็นผู้ทำร้ายคน ต้องแจ้งผู้ใหญ่บ้าน

ในพระไตรปิฎกสอนไว้หมด แล้วเวลาไปให้ไปเหนือลม อย่าไปได้ลม ถ้าไปได้ลม กลิ่นมันจะแรง มันจะทำให้สติปัญญาหรือจิตมันอ่อนแอลง ถ้าไปเหนือลม ลูกศิษย์พระตถาคต นักภาวณา ไปเหนือลม แล้วไปแล้วตั้งจิตให้ดีแล้วมอง ไปมองที่ซากศพเก่าๆ นะ ถ้าไปมองที่ซากศพใหม่ๆ เดียวกามมันจะเกิด

นี่ขนาดไปเที่ยวนะ ให้ดูซากศพเก่าก่อน พอจิตใจมันเข้มแข็งแล้วค่อยดูซากศพปานกลาง แล้วซากศพใหม่ ถ้าซากศพใหม่ ถ้าไปดูแล้วมันเกิดความรู้สึกได้

ดู ดูนะ กำหนดจิต ดูแล้วให้หลับตาลง เห็นภาพนั้นไหม อุดคคหนิมิต ติดภายในแล้ว อุดคคหนิมิต นิมิตภาพเห็นไหม ถ้าเห็น ให้กลับไปที่อยู่ ภาพนั้นเอาไปวิปัสสนา แล้วถ้า วิปัสสนา พอใช้กำลัง ภาพนั้นจะหาย แล้วภาพหาย ถ้าเราจะลึกขึ้นได้ มีได้ ถ้าไม่ได้ ก็ต้องไปที่ ป่าช้า

เขาไม่ได้เอาซากศพมาแขวนไว้ในวัด เขาไม่ได้เอาซากศพมา ซากศพไม่ต้องไปหา ซากศพมันอยู่กับเรานี่ ซากศพมันกินทุกวัน ซ้ำทุกวัน ซากศพอยู่ที่ตัว

เวลาภาวนา นักภาวนา แหม! อสุภะนะ ทำหนังสืออสุภะ นั่นเป็นพิธีกรรม การตลาด หา ศรัทธา ระดมทุน มันเรื่องออกโลกไปหมดนะ ถ้ามันเป็นโลก

ถ้ามันเป็นธรรม ถ้าเป็นธรรมมันก็อยู่ที่วาสนานะ ถ้าวาสนาของเรา อำนาจวาสนาเรา น้อย เวลาการกระทำอย่างไรมันล้มลุกคลุกคลาน มันก็กรรมของสัตว์

พิธีกรรมนี้ถูก เพราะพิธีกรรมตามโบสถ์ก็เขียนไว้ ในพระไตรปิฎกก็เยอะแยะ แต่มีทำ เป็นหรือเปล่า เป็นหรือไม่เป็นนี่สำคัญ ถ้าเป็นนะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นไง แล้วจะเป็นทุกคน ไหม

หลวงตาบอกอยู่ว่าหลวงปู่มั่น “จิตเป็นอย่างไร จิตเป็นอย่างไร”

ถามแล้วพระตอบไม่ได้ พระตอบไม่ได้ก็กรรมของสัตว์ ท่านก็ดูแลไว้ แล้วให้อยู่รอบนอก ให้ฝึกหัด ให้สร้างอำนาจวาสนาบารมี เวลาเจาะอย่างนี้ เจาะหลวงตาอย่างนี้ หลวงปู่จวนอย่างนี้ เวลาเจาะ เจาะคนที่ เป็น คนที่ได้ คนที่เป็น คนที่ได้เขาต้องมีวาสนา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย อัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวามากกว่าพระอรหันต์แสนกับ

การสร้างสมบุญญานุการมา ถ้าจิตมันไม่มีอย่างนั้น ใครก็ภาวนาได้ แต่ภาวนาแล้วผลของมันละ ถ้าเป็นเรื่องโลกก็เอาเรื่องโลกมาฟาดฟันกัน แล้วเรื่องโลกๆ เพราะนักปฏิบัติทั้งหลาย ปฏิบัติได้แค่เรื่องโลก เรื่องโลกก็ตั้งสำนักปฏิบัติกัน แล้วก็คุยกันเรื่องโลกๆ แล้วก็ปฏิบัติแบบโลกๆ แล้วโลกเป็นอย่างนั้น เป็นอุปาทานหมู่ เป็นอุปาทานทั้งหมดเลย

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์เราเหลืออีกองค์

หลวงปู่มั่นท่านเทศนาว่าการไว้ใจ ให้อพวกแข่งหน้าแข่งหลัง มีแต่แข่งหน้าแข่งหลังไป
ทั้งนั้น ให้อพวกเดินตามมีน้อยนัก

ไอนี้ปฏิบัติไปแล้ว อู้ฮู! อีกทีก็ครึกโครม อีกทีก็ครึกโครมนั้นนะออกนอกแนวทางแล้ว ไม่
เป็นสปปายะ ไม่เป็นการเห็นบุญเห็นคุณของสถานที่ปฏิบัติ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โคนต้นโพธิ์ จนเป็นสัญลักษณ์มาถึง ๒,๐๐๐ ปี
๕,๐๐๐ ปียังต่อไป เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์ หลวงปู่เสาร์
หลวงปู่มั่นอยู่ในป่า โคนต้นไม้ ระวังถึงตลอดเวลา เห็นบุญเห็นคุณทั้งนั้นนะ

แล้วที่ประพฤติปฏิบัติปล่อยให้มันเป็นตลาด ใครเข้ามาก็ยิ่งใหญ่ ใครเข้ามาก็จะบงการ
มึงจะเป็นวัดไปได้อย่างไร ถ้าเป็นธรรม แต่ไม่มีใครรู้จัก โลกยิ่งใหญ่ทั้งนั้น

นี่ย้อนกลับมาคำถามนี้ คำถามนี้ ผมทำอย่างนี้ ผมทำอย่างนี้

ทำอย่างนี้คือโลกทั้งหมด

ถูกไหม

ถูก แต่ถ้าวาสนาคนมีนะ มันจะรู้ตัวเองว่า ถ้าเป็นสัมมาสมาธิ สมาธิจะเป็นอย่างไร

ไอนี้บอก ผมเช็ก ผมดู มันไม่เห็นเสื่อม

ไม่เสื่อมหรอก เพราะเอ็งกำลังดูอยู่ แล้วถ้าดูบางทีก็เสื่อม ถ้าสติมันขาด

สิ่งที่พูดมานี้ ถ้ามันไม่มีเหตุไม่มีผล มันก็แค่สมถะ มันก็แค่ทำความสงบของใจ เพราะ
อะไร เพราะไม่เห็นสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริง ถ้าเห็นสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริงจะ
ไม่ถามแม้แต่คำเดียว มันจะชัดเจนหมดเลย เอ้อะ! เอ้อะ!

เพราะอะไร

เพราะศึกษาเล่าเรียนมาเป็นวิชาการ เป็นความรู้ของเรา เราก็เชื่อมั่นความรู้ของเรานะ แต่พอเห็นจริงก็ เอ๊ะ! โอ้โฮ! มันตรงข้ามกับความเข้าใจเลยนี่หว่า แล้วจริงด้วย เพราะเห็นจริงๆ คราวนี้เห็นจริง ถ้าเห็นจริงนั่นนะเห็นกิเลส แล้วจะยกขึ้นสู่วิปัสสนา เพราะมันใช้พลังงานมาก

สัมมาสมาธิคือตัวพลังงาน ถ้าตัวพลังงานไม่มี เป็นความจำ เป็นสถานะของความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิด แล้วมันก็รู้สึกนึกคิดไปตามความเป็นมนุษย์ แต่มันไม่มีกำลัง ไม่มีพลังงาน

สัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิเป็นตัวแบ่งระหว่างพลังงานโลกและธรรม

พลังงานโดยธรรมชาติ พลังงานโดยต้นทุนเดิมคือสถานะของความเป็นมนุษย์ คือชีวิต สัมมาสมาธิมันจะแยกกับความเป็นโลก เป็นมนุษย์ เข้าสู่ธรรม เข้าสู่ธรรมคือภาวนามยปัญญา ถึงเป็นโลกุตตรธรรม

โลกียะเรื่องโลก โลกุตระวิปัสสนา แตกต่างกัน ถ้าคนภาวนาเป็นจะชัดเจน ถ้าคนภาวนาไม่เป็นก็ยืนกระต่ายขาเดียวว่าถูกต้องชอบธรรม ถูกต้องชอบธรรมก็ว่าสนาของคน ทางของใคร หลวงปู่มั่นท่านเลือกชี้ เห็นไหม คุณองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละองค์ท่านสอนแต่ละอย่าง

ฉะนั้น ๙ ประโยคเป็นเลขาของเจ้าคณะภาค ไปหาหลวงปู่ฝั้นใจ “ผมเรียนจบทุกอย่าง ผมทำหน้าที่การงานเป็นเลขาเจ้าคณะภาคเลยละ ผมอยากปฏิบัติ เริ่มต้นปฏิบัติอย่างไร”

หลวงปู่ฝั้นบอกว่า ทุกข์เอ็งอยู่ที่ไหนละ

นี่รู้ไปหมดนะ แล้วมันเป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้น แล้วปฏิบัติไปมันก็ปฏิบัติไปตามพิธีกรรม ทำพิธีกรรมถูกต้องชอบธรรมหมด ๑ ๒ ๓ ๔ สต์ไปหมดเลย

ผมภาวนามา ๕๐๐ ชั่วโมง ผมได้อะไรครับ

ถ้าเอ็งถามแสดงว่าเอ็งไม่ได้อะไรเลย ถ้าเอ็งได้เอ็งจะรู้หมด ปัจจุบัน ตั้ง สันติภูมิโก พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา ปัจจัตตัง สันติภูมิจิโก รู้จำเพาะตน รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง รู้สิ่งที่เกิดขึ้นในใจ
ของตน ถ้าไม่รู้สิ่งที่เกิดขึ้นในใจของตน จะเห็นกิเลสได้อย่างไร จะสู้กับมันได้อย่างไร นี่คือการ
ประพฤติปฏิบัติในแนวทางกรรมฐานของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เอวัง